

13. veebruar 1946. a.

10. veebruaril 1946 võtsid SARK-i Võrumaa osakonna töötajad Võrust Rõuge valda viiva tee 4. kilomeetril kinni Võru Keskkooli vanemate klasside õpilased, kes püüdsid telegraafipostidele kleepida nõukogudevastaseid lendlehti:

1) Veski Heino Voldemari p. sünd. 1928. a. 9. kl. õpilane

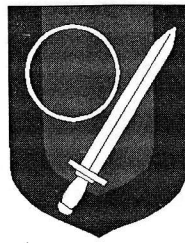
2) Kaska Valev Jaani p. sünd. 1929. a. 10. kl. õpilane

3) Tammemägi Hans Rudolphi p. sünd. 1929. a. 9. kl. õpilane

Läbiotsimisel võeti kinnivõetuil ära 259 nõukogudevastase sügala lendlehte, sh. Nõukogudevastase ajalehe Ugandi eksemplar.

ENSV Siseasjade rahvakomissar kindralmajor A. Reserv

ERA F R-LN5 s127. 1106-109

gandi

Võru koolipoiste põrandaalune leht aastast 1945

Nr 72

25. jaanuar 2008

XIV aastakäik

TÄNANE LEHT: VALEV KASKA ✉ RAVILA 7, VILJANDI 71008 ☎ 433 5617

Mõte ja soov said teoks

Võrumaa kooliõpilaste pealesõjaaegne vastupanuvõitlus on saanud teadmiseks ja õppimiseks kirjatähena raamatusse kirjutatud. Olgu meile järgnevatel põlvkondadel võimalus tundma õppida ja teada oma eelkäijate tahet ja usku Eesti iseseisvusse ja valmidust selle eest ka elu ja vabadust andma. Olge valmis - meie põlisvaenlane üha avalikumalt ründab meid nii sõnas kui tegudes. Kaheksasada aastat tagasi oli Moskva riigi idapiir paarsada kilomeetrit Moskvast, ei ulatunud isegi Volgani, Nüüd kümnetuhat kilomeetrit Vaikse ookeani kaldal, kuid läänepiir nagu oli Peipsil, nii on ka tänapäeval, ja seda ei andesta ükski venelane, olgu ta punane, sinine, valge või roosa.

Ka see oli üks tollane võitlusrelv

HÄÄL
KOMMUNISTIDELE
ON KURITEGU
EESTI RAHVA
VASTU

Kas ka täna?

Küsida võib alati ja küsida võib kõike. Aga tollal me ei küsinud, me tegutsesime, sest meile tollastele isamaalises vaimus kasvatatud 15-18 aastastele oli selgemast selgem kui ükskordüks, kes on kes ja mis on mis. Sõna kommunist tähendas üheselt okupanti ja okupatsiooni ja eks ta tähenda seda eestlastele ka tänapäev. Ei võitlend Vabadussõjas peremees, sulane, tööline mingi ideoloogia eest või vastu, selleks oli tollane eestlane veel kirjaoskamatu, ta võitles oma rahva vabaduse, õiguse iseolemisele eest. Ja et vaenlaseks, kes selle iseolemise ära võtta tahtis oli venelane, kes nimetas end kommunistiks, siis juurduski rahva mällu vaenlase mõiste sõnaga kommunist.

Kas hääl kommunistidele on ka täna kuritegu eesti rahva vastu? Kas tänase kommunisti, kes istub soojal kohal valitsuse-, riigikogu-, tööstuse-majanduse-eurokabinetis, järel võib panna võrdsusmärgi kommunistiga üle poole sajandi tagasi?

Kas ta on kommunist?

Aga kes ta on?

Teadaolevalt vaid mõned üksikud esitasid kirjaliku avalduse komparteiist väljaastumiseks, kõik teised aga andsid suure vaimustuse oma parteipiletid oma parteirakukese sekretäri kätte.? Kas hoiule? "Paremate aegade" tagasitulekul saab need sealt ilusti alleshoitult tagasi.

Nagu teada, pidi kompartei olema tööliste partei. Kuid viimastel aastakümnetel sinna töölised ei astunud, astusid igasugu karjeristid, intrigandid, piiratud mõistuse ja ettevõtlikkusega tüübid kes partei kaitsva tiiva all löid omale head ja mugavat elu. Oli nomenklatuur. Oli rajooni, oli vabariigi, oli üleliiduline nomenklatuur. Olles vastavas nomenklatuurses nimekirjas - mida pidasid partei rajooni-, vabariigi-, üleliidulised komiteed, oli sellesse nimekirja kantud inimene garanteeritud "sooja" töökohaga ükskõik millise lolluse või kuriteoga ta hakkama sai. Kohata ei jäänud, karistada ei saanud.-

Aga et "soojal" kohal istujat valgekraed, ei oskand isegi igasugu musta valgeks ja valget mustaks rääkijaist punaideooloogid, töölisteks nimetada, siis kehtestatigi kord et iga parteisse astuja valgekrae peab kaasa tooma kaks töölist. Kolhoosivalgekraede kohta see ei kehtinud, sest kõiki, nii lüpsjaid, traktoriste, agronoome, esimehi liigitati ühise nimetaja alla "kolhoosnik", kel Venemaal ei olnud isegi passi ja kolhoosipiiridest kaugemale minna võis ainult külanõukogu loal.

Eeltoodud aluseks võttes võime parteisseastunud töölised õigeks mõista ehk rehabiliteerida, kui kasutada vene valitsuse meelisväljendit oma miljonite tapetute, vangistatute ja küüditatute kohta oma lõpuaastail. Millegipärast kasutavad ka Eesti Vabariigi justiitsorganid, kus paraku istuvad juhtivatel kohtadel vene ajal eesti meelsuse eest inimeste kinnipanijad, vene ajal kinnipandute kohta sõna rehabiliteerida.

Rehabiliteerimine - õiguse, au ja hea nime taastamine. Eesti rahva poolt seaduslikult valitud. Eesti Vabariigi õigusorganid ei ole aastatel 1940-1992 kellelki õigust, au, head nime ja vabadust ära võtnud. Teadaolevalt on tunnustatud kõik okupatsioonirežiimide seadused ja tegevused mittekehtivaiks. Sõnaga rehabiliteerima solvatakse inimesi.

Kes astus ja millal ja miks astus komparteisse? Tihtipeale tuuakse vabanduseks komparteisse astumisel mitteteadmised vene kompartei tegevusest ja olemusest. Siis sarnasele vabandusele saab olla ainult üks vastuküsimus. Miks Sa üldse astusid komparteisse? Astusid poliitilises tegevusse ilma et Sa teaksid mida see ideoloogia tähendab, mida see ideoloogia teeb. Tähendab Sa tegid seda ainult isikliku kasusaamise eesmärgil ja sellega ei ole sarnasel

inimesel mingit vabandust või endaõigustust. Oled seega täielik kaasvastutaja selle ideoloogia poolt sooritatud kuritegudes, vaatamata sellele, millega sa ise tegelesid.

Teise kategooria moodustavad aga need kes astusid komparteisse ja tegid karjääri partei liinis. Ei ole mingit õigustust Rüütli, Toome, Väljase, Made, Sauli, Ansipi, Kallase, Savisaare ja teiste sadade juhtorganeis töötanud inimestel endaõigustuseks. Väljasele võib andestada, sest ta ei ole sekkunud ei poliitikasse ega ärimaailma. Toome, Saul, Made ei osale küll otseselt poliitikas, kuid omaaegse kommunistliku päritolu tõttu said nad haarata oma kätte magusad suutäied ärimaailmas ja eks raha teeb ikka poliitikat.

Natsiparteilase komparteilase vahele saab panna ainult võrdusmärgi, natsiparteilane tuleks aga tõste ruutu või mingisse kõrgemasse astmesse, sest 6 miljonit tapetut ei ole 100 miljonit. Et läänemaailm ei taha senini tunnustada kommunismi kuritegusid, on mõistetav, sest tänu Stalinile said inglased, ameeriklased ja miks mitte ka prantslased hävitada sakslaste järjest kasvava majandusliku võimsuse. Seda mida ei suudetud teha kaheksateistkümnendal aastal sakslastele ebaõigeid rahutingimusi peale pannes, saadi nüüd Stalini abiga, istudes Nürnbergi kohtulaua taga kaasmõrvari Staliniga.

Kurb kogu selle loo juures on see et "hääli kommunistile" ei ole paljude eestlaste - ka Siberi läbiteinutele - kuritegu eesti rahva vastu.

Mälestussammas Sinimägedel Norra vabatahtlikele, kes aitasid hoida Eestit ja Euroopat veel pool aastat langemast Vene terroristide ikkesse

Me ei alistunud

See raamat meie nooruse rasketest katsumustest on järjekordne väike ajalooline sündmus, mille peategelasteks olime meie tookordsed kooliõpilased.

Viimane aeg on seda teha nüüd, kus meist vähestest järeleäänutest on alles need kelle püha kohus on meenutada tolle ajastu stalinliku diktatuuri kuritegusid eesti rahva kallal.

Meid noori oli kasvatatud Eesti Vabariigis oma isamaa kaitsmise ja tema hoidmise vaimus. Seda kasvatust saime tookordses koolis kuuludes noorkotkaste ja skautluse ridadesse.

Meie tookordsed koolinoored ei alistunud okupantidele võitluseta, meile oli õpetatud hoidma oma väikese riigi vabadust.

Meie jaoks oli loomulik tee astuda võitlusse punaste okupantide vastu kõigi vahenditega, samas teades et

vaenlane on julm, omades piiramatuid vahendeid ja materiaalseid võimalusi meie võitluse mahasurumiseks.

Meie võitluse jõud oli mälestus kaotatud iseseisvusest, mille võitsid meie isad, kaotatud ohvritest, teadmisega et meie maa ja rahva vabadus on meile püha, võitleme oma vaba Eesti eest kas või oma noore elu hinnaga.

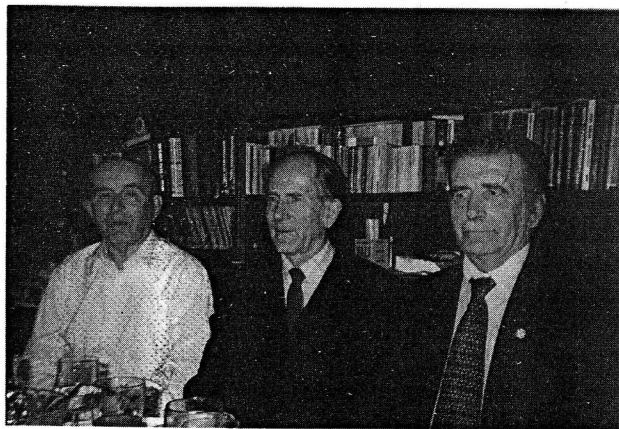
Täna sel päeval langetame pea kõikide noorte vabadusvõitlejate ees, keda pole enam meie hulgas. Kõik nadandsid oma noore elu ja tervise vabaduse eest, jäädes surmani truuks oma armsale isamaale.

Endine noor kuperjanovlane **Valter Pajumets**

Kirjutatu püsib.....

Valev Kaskal on jätkunud tahtjõudu ja jaksu koguda ning toimetada kaantevahele mõningaid mälestusi mitmekümnete aastate tagusest üle Eestimaa kõlanud Võru kooliõpilaste ja õpetajate vastupanuvõitlusest Vene võimu vastu. Nende ajastust, elust, sündmustest, mälestustest ja mõtetest on see raamat. Igaüks elas seda sünget, kuid noorusele omase romantika ning isamaaarmastusega täidetud aega isemoodi läbi ja üle. Igaüks vääraks nendest omaette raamatut või lugu. Aga nagu aeg ja elu näidanud - neid raamatuid või lugusid ilmub haruharva ja üksikuid. Ei ole enam kaugel aeg, kui kaovad viimasedki, kes võiksid veel meenutada neid purunenud lootuste aastaid ja ülejõu vaenlasele vastupanu heroilisi päevi. Ainult tuul ja taevatähed ehk peavad meeles neid poisse ja tüdrukuid, seovad neid ühtseks taevaseks malevaks tulevaste põlvkondade noortele toeks ja nõuandjaks.

Kaasaegne põlvkond ning noorus on nad praktiliselt unustanud, õieti hüljanud, kui mitte õelda reetnud. Nende mõtete ja ideaalide edasikandjaid on üksikuid, kui on. Nende poiste ja tüdrukute kooliajal, vaatamata surma- ja sõjaajale, olid koolis tundmatuteks asjadeks jõhker koolivägivald või koolitulistamine, narkomaania või alkoholism, lausropendamine või varastamine, rasedad teismelised või HIV viirusekandjad, koolikorra tagamiseks politsei või turvameeste kohalekutsumine. Iga koolinoor oli suuteline ennast valitsema ja oli kõhklematult valmis oma kodumaa au ja vabaduse eestiseigi võõra riigi armees idabarbarite vastu võitlema. See pole ilukõne, see oli nii, kodu ja kool olid meid sellisteks vorminud, olime sellisteks kasvanud.

Kaldal 1999, vasakult Hans Tammemägi, Ilmar Palo ja Valev Kaska

Valev Kaska, Ugandi grupi ühe viimase tunglakandja raamat on ühtlasi omamoodi aukohuse täitmine igaviku teedel hukkunud või lahkunud saatusekaaslaste mälestuse jäädvustamiseks - scripta manent - kirjutatu püsib.

Lootma peab ehk sedagi, et see minevikku meenutav raamat aitab kaasa nii olevikus kui tulevikus meie Eesti iseseisvuse hapruse tunnetamisele üha agresiiivsemaks muutuva Venemaa naabruses. Äratav ehk mõistma meie vaimse ja moraalse haridussüsteemi täielikku puudumist, sest peale Venemaa kirjutava, rääkiva ja piltinäitava propagandameedia ning Eestisse imbunud naši-putinlastest aktivistide ja emissaride olid aprillimässuks ettevalmistatud vene kogukondade kõrval venekeelsete koolide õpilased. On üle mõistuse käiv tõsiasi, et Eestis üldse eksisteerivad venekeelsed-meelsed koolid putinlastest öövalvurite ja pättidest Rossija-Rossija karjuvate röövljõukude ettevalmistamiseks ning nende rivikorras punalintide, loosungitega pioneerivormis umbvenekeelsete õpetajate saatel rahutustesse suunamiseks.

Neidsinatseid koole haldab ja rahastab Eesti haridussüsteem. Kui see ei ole kuritegelik, mis see siis on? Mõeldav on, et Eestimaa koolides õpitakse vene keelt kui õppeainet, et kool ka koolitab õpilast, kasvatab inimeseks, lojaalseks moraalselt mõtlevaks koolitava riigi kodanikuks, s.o. Eesti riigi kodanikuks.

Need olid paar mõtet koolist siis ja nüüd. Aga saagu see raamat üheks kiviks meie Eestimaa iseseisvuse vundamendis.

Verba volant, scripta manent

Ugandipoiss **Hans Tammemägi**

Võru veri ei värise

Teise maailmasõja lõpp ja Eesti taasokupeerimine bolševistliku vägivalla poolt lõpetas aktiivse sõjategevuse ning taas oli võimalik Võru õpilastel jätkata oma õpinguid. Paljud Võrumaa maanoored otsustasid seda teha Võru linna ajaloolises Võru Gümnaasiumis. Kuid nii uusi kui ka endisi õpetajaid kui ka õpilasi ootasid ees uued ootamatud üllatused. Vanast gümnaasiumist oli järsku saanud Võru Keskkool. Endine Võru Õpetajate Seminar oli aga tõelisest kannatuste kadalipust läbi käinud. Ainult vähesed nende kasvandikest olid alles jäänud. Pedagoogilise kaadri kallal tegid sihikindlat kommunistliku maailmavaate juurutajatena tööd nii parteilased, komsomolid kui ka kagebiidid. Noored aga ei andnud kergelt järele uutele rahvavägistajatele.

Poole tosina aasta jooksul tekkis Võru Keskkoolis rida isamaalisi salaorganisatsioone. Kusjuures kõik asusid igal uuel aastal uuesti endiste väljalangenud kaasõpilaste püha ettevõtmist jätkama. KGB visa ja püüdliku tegutsemise tulemusel likvideeriti koolipoiste tegevus suures osas, kuid jäi osalt alles metsavendluse kaudu.

Põhiline muudatus tuli peale peatimuka Stalini surma, kui vabanesid paljud järele jäänud asumisele ja vangilaagritesse saadetud kannatanudest. Ka paljud

endistest Võru poistest ja tüdrukutest tulid tagasi ning asusid jätkama pooleli jäänud tegevust – isamaalike aadete kinnistamisel. Nende edasiviivaks motoks kujunes "...Võru veri ei värise..".

Selleks et edasi liikuda, hakkasid Võru endised noored end täiendama ja oma haridustaset tõstma.

Aastakümned möödusid, koolipoistest said täiskasvanud mehed, kuid siiski jääd kindlaks oma tõekspidamistele. Suure kommunistlik-imperialistliku riigi lagunemise märke nähes tekkis suurem lootus Eesti Vabariigi taastamiseks. Innustus tõusis uue hooga lõkkele peale Eesti Vabariigi taaskehtestamist, mis tähendas aga sisuliselt meile kõigile oma suure elutöö jätku...

Paljud endised Võru noored olid kogunenud Tartusse, kus sai rohkem kasulikku teha. Üks Võru SINI-MUST-VALGE endiseid liikmeid Elmut Laane lõpetas arstiteaduskonna cum laude, sai professori tiitli. Hiljem asutas ta Tartus Eesti Rahvusliku Erakonna ja tõmbas selle juhtimisse kaasa ka allakirjutanu. Peale Lõuna Eesti Poliitvangide organisatsiooni endise nimekaimust juhi Olev Adamsoni manalasse lahkumist, usaldati see töö minu kätte.

Tänu väga headele sidemetele Saksamaal, õnnestus mul ka neil keerulistel üheksakümnendate algusaastatel oma poja kaudu veoautodega (tihti lausa täiskoormatena) medikamente ja riideabi organiseerida paljudele abivajajatele. Saadeti siin nii represeeritute pered, Tartu lastekodu kui ka Tartu kliinikumi töötajad.

Dankbar ist die Belegschaft der Universitätsklinik in Tartu für die Hilfslieferungen, die Josef Ohnes (dritter von links) nach Estland bringt. (Foto: privat)

Sännast pärit, õppinud ka Kõrgepalu Algkoolis ja asudes Võru Keskkooli edasi õppima lõi Valev Kaska koolipoiste grupi ajalehe „Ugandi“ väljaandmiseks. See väljaanne ilmub tänaseni, välja arvatud vene vangilaagris olnud aeg. V. Kaska on visa võrukas ja praegu juhib ta Viljandimaa Noorkotkaste ja Kodutütarde Sõprade Seltsi tegevust, korraldades juba kuendat aastat Viljandimaa kooliõpilastele Vabariigi aastapäevaks vabadusvõitluse teemadel kirjandi ja referaatide võistlusi, korraldades osavõtnud õpilastele igaaastasi õppeekskursioone iseseisvusvõitlusega seotud paikadesse.

Võru koolipoiss Kalju Aarop on aastaid uurinud arhiivides Võru koolinoorte vastupanuliikumisi ja on neid küsimusi kajastanud mitmetes väljaannetes. Tänu tema initsiatiivile asetati ka Võru vanale keskkooli hoone seinale tahvel endiste koolipoistest vabadusvõitlejate mälestuseks.

Elmut Laane poolt organiseeritud Eesti Rahvusliku Erakonna 1993. a 20. veebruaril Tartu Ülikooli aulas toimunud Eesti Vabariigi 75. aastapäevale pühendatud konverentsi materjalide ettekanded kanti ette ka Võru keskkooli vastupanuvõitlejate poolt. Hiljem oleme osa võtnud iga-aastasest Endiste Õpilavabadusvõitlejate Liidu poolt organiseeritud kokkutulekutest, mis toimuvad igal aastal 24. veebruaril Tartu Ülikooli Raamatukogus.

Siiski, tuleb tunnustada, et aastatega meie read hõrenevad. Meie tänaste tegevuste eesmärk ongi põhiliselt püüda jäädvustada oma noorusaja võitlusmälestusi.

Ülo Adamson kuperjanovlane

Ajaloomälu

President Ilves käis välja hea ja vajaliku mõtte Mäluinstituudi loomise kohta. Ja kohe olid ka vapralt platsis ka selle vastu agiteerijad, püüdes tõestada et sarnast asutust või ettevõtmist pole eesti rahvale üldse vaja.

Mitte kuidagi ei saa lahti mõttest et kõigil neil kirjutajail kes leiavad et pole mõtet, pole vaja, on oma väikesed või ka suured, patukesed, mis võivad ajaloomälu talletamisega tulla avalikuks ja kinnistuda rahva mällu. Ei saa enam rusikaga vastu rinda lüüa oma eestimeelsuse rahvale teatavaks tegemisel, rääkides akende tekkidega kinnikatmisest jõuluõhtul. Ja mis kõige hullem, kui praegu on lootust et lähematel aastatel lahku taevastele jahimaadele viimane vabadus-vastupanuvõitleja ja sellega näpuga näitajaid ja otseselt teadjaid enam pole, siis raamatusse kirjutandu jääb kestma igavikuks.

Mustla Vabadussamba kuu paigaldamine 1990. Ees Tarmo Paju, seljaga Kaarel Mäeorg, vasakul Enn Laanemäe, redelil Valev Kaska

Kaarel Tarand ütleb siin: "Komparteisse või repressiivorganeisse kuulunud ütlevad nüüd toonastele

mittekomparteilastele: "Mida meie ei mäleta, seda pole olnud. Aga ikkagi ei tohi te seda mida pole olnud, meelde tuletada, sest isegi kui see oli, on teie süü et te meid tollal ei takistanud".

"Tule taevas appi", esikommarit Ansipit tsiteerides. Oleme ise süüdi et vabatahtlikult vanglasse läksime, Siberisse läksime. Jah, kommarid saavad seda isegi tõestada. Iga vene ajal vanglasse viidud kirjutas oma käega "Tulin vanglasse nr (järgnes vangla number) sel ja sel kuupäeval. Kes vabatahtlikult ei kirjutanud tulin, vaid proovis kirjutada toodi, sellelt kõige otsesemalt peksti välja sõna tulin.

Sakala Kodutütarde ringkonna vanema haul Karksi-Nuia Rahumäe kalmistul, mälestuskivi avamine juuli 2007

Vabadussõja mälestussammaste taastamisega saime kiiresti ja ladusalt hakkama. Viimasel ajal on hoogustunud meie rahva ja riigi elus väljapaistvat rolli omanud isikute sünni- ja elukohtade tähistamine ja nende viimsete puhkepaikade tähistamine ja korrashoid.

Mälestusmärkide paigaldamine, aja- ja kultuurilooliselt tähtsate kohtade tähistamine ja sinna juurde paigaldatud teabevitriinide -tahvlitega, ütleme igale möödujale - „Meil on mida meenutada, mida mälestada, meil on inimesi kelle tegevuse üle võime alati olla uhked, meil ei ole vaja end ise alavääristada - me kuulume täisõiguslike liikmetena vabade rahvaste ühiskonda“.

EESTLANE ANNA OMA HÄÄL KA TÄNA EESTLASELE

Tänane Ugandi eriväljaanne on pühendatud
Võrumaa kooliõpilaste vastupanuvõitluse
raamatu ilmumisele

Head lugemist